

αρχοῦς ἀλλαγῆς. Διὰ τῆς μόδας ζητεῖ τις νὰ διακριθῆ, ἐφ' ὅσον ἡ ἰσχὺς τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐγκαινιολογούμενων μορφῶν ἐνδυμασίας κλπ. ἐμφανίζεται περιορισμένη εἰς τοὺς κύκλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θεωροῦνται ὡς οἱ διακεκριμένοι τῆς κοινωνίας κύκλοι. Αἰρομένου τοῦ περιορισμοῦ τούτου—(καὶ ὁ περιορισμὸς αὐτὸς αἴρεται ἀκριβῶς διὰ τῆς σημειούμενης εἰς τὰς μεσαίας καὶ κατωτέρας τάξεις τάσεως, ὅπως διακριθῶν, ἀκολουθοῦσαι τὸ παράδειγμα τῆς ἀνωτέρας τάξεως), αἴρονται καὶ αἱ πρὸς στιγμὴν ἰσχύσασαι μορφαὶ τῆς μόδας καὶ δημιουργοῦνται νέαι. Ἡ τάσις τῆς διακρίσεως, καταλαμβάνουσα οὕτως εἰπεῖν παθολογικῶς ὀλοκλήρους μάζας ἀνθρώπων, αἴρει ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα, δηλαδή τὴν πιθανότητα τῆς διὰ τῆς μόδας ἐπιδιωκόμενης διακρίσεως. Πάντως ἡ ἀρχή, ἀφ' ἧς ὁρμᾶται (ἀδιάφορον ἐὰν συνειδητῶς ἢ ὄχι) ὁ ἀκολουθῶν τὴν μόδαν, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως. Ἐἰ εἶδους ὅμως διάκρισις εἶναι αὕτη; Ὑποβοηθεῖ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀρχὴ τὴν διάκρισιν τῆς ἀτομικότητος;

Ἐμνημονεύσαμεν ἤδη ἀνωτέρω τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὁ Simmel. Διὰ τῆς μόδας ζητεῖ νὰ διακριθῆ ἐκεῖνος, ὅστις στερεῖται ἐσωτερικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀντλήσῃ τὴν ἀτομικότητά του ἔξωθεν. Εἰς τὸ προτελευταῖον κεφάλαιον εἶχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσωμεν εἰδικῶς τὴν διέπουσαν τὸν νεώτερον ἄνθρωπον τάσιν, ὅπως ἀντλή τὴν ἀτομικότητά του ἔξωθεν. Ὡς σύμπτωμα τῆς τάσεως ταύτης, ἡ ὁποία, ἐμφανιζομένη ὡς ἀτομικισμὸς, ἀναιρεῖ κατὰ βάθος τὴν ἀρχὴν, ἀφ' ἧς κατ' ἐπίφασιν ὁρμᾶται, δέον νὰ χαρακτηρισθῆ καὶ ἡ μόδα. Εἶναι μάλιστα χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός — καὶ εἰς τὴν λεπτοτάτην αὐτὴν παρατήρησιν προβαίνει ὡσαύτως ὁ Georg Simmel —, ὅτι εἰς τὴν δουλοπρεπῆ ὑποταγὴν εἰς τὴν μόδαν εἶναι ἐπιρροεπεῖς κυρίως οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κλίνουν πρὸς τὴν παραδοξότητα, πρὸς τὸ αὐθόρμητον καὶ πρὸς τὴν ἐπιφανειακὴν ἰδιορρυθμίαν. Ἀντιθέτως πρὸς αὐτούς, ἄλλοι λαοί, διεπόμενοι ὑπὸ ψυχροτέρων καὶ οὕτως εἰπεῖν στρατιωτικῶν μορφῶν ζωῆς, μορφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν στεροῦνται κτυπητῶν χρωματισμῶν, εἶναι ὀλιγώτερον ἐπιρροεπεῖς εἰς τὴν μόδαν, δὲν ἐπιδεικνύουν ἀπέναντί της δουλοπρέπειαν καὶ διατηροῦν κατὰ βάθος ἀτομικότητα μεγαλειότεραν. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τοὺς «ψυχροὺς» αὐτοὺς λαοὺς ἄνθρωποι διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων περισσότερο, λεπτότερον καὶ βαθύτερον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀνήκουν εἰς τοὺς ἐπιρροεπεῖς εἰς τὴν μόδαν λαοὺς. Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς παράδοξον. Τὸ ὅτι λαοὶ τινες «κτυποῦν στὰ μάτια μας» διὰ τῆς ἐπιφανείας

τῆς ζωῆς των περισσότερον ἄλλων λαῶν δὲν σημαίνει, ὅτι διέπονται κατὰ βάθος ὑπὸ τάσεως πρὸς ἀτομικότητα ἰσχυροτέρας ἐκείνης, ὑπὸ τῆς ὁποίας διέπονται οἱ ὑπὸ ἀπλουστερας μορφᾶς ζῶντες λαοί. Τὸ ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀλήθειαν ἀποδεικνύεται δι' ὅσων εἶπομεν ἄνωτέρω : οἱ εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκοντες λαοὶ ὑποτάσσονται εἰς τὴν μόδαν δουλοπρεπέστερον ἐκείνων τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι ἀνήκουν εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν. Ὅφείλεται ὅμως ἄρα γε τὸ γεγονός τοῦτο ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς τὸν λόγον, ὅτι οἱ διάφοροι λαοὶ διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων κατὰ βαθμὸν ἐπιπολαιότητος καὶ ἐπιφανειακότητος.

Διὰ τὰ δοθῆ ἀπάντησις εἰς τὸ ἄνωτέρω ἐρώτημα, πρέπει νὰ καταστήσωμεν τὸ ἀντικείμενον τῆς συγκρίσεως, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ προβῶμεν, μᾶλλον συγκεκριμένον. Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ σύγκρισις πρέπει νὰ γίνῃ μεταξὺ τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ γερμανικοῦ κυρίως λαοῦ. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Γερμανούς, οἱ ὅποιοι — ἂν καὶ ἐμφανίζονται ζῶντες ὑπὸ μορφᾶς ἀπλᾶς καὶ οὕτως εἶπειν «ψυχρᾶς» — εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς λεπτοτέρας καὶ βαθυτέρας ἀτομικὰς διακρίσεις καὶ δὲν παραδίδονται εὐκόλως εἰς τὴν μόδαν, οἱ Γάλλοι ὑποτάσσονται εἰς αὐτὴν περισσότερον. Ποῦ ὀφείλεται τὸ γεγονός τοῦτο ;

Θὰ ἦτο ἐσφαλμένον, εἰάν προεβαίνομεν εἰς διάκρισιν τῶν λαῶν τούτων ἀπ' ἀλλήλων κατὰ βαθμὸν ἐπιπολαιότητος, ἰσχυρίζόμενοι, ὅτι οἱ Γάλλοι εἶναι ἐπιπολαιότεροι τῶν Γερμανῶν. Τὸ ὅτι κατ' ἀρχὴν ἡ ἐποχὴ μας ἐμφανίζει τὴν κοινωνικὴν ζωὴν διεπομένην ἐν πολλοῖς ὑπὸ τοῦ παράγοντος τῆς μόδας, τοῦτο σημαίνει βεβαίως ὀπωσδήποτε ἔλλειψιν αὐτοτελείας εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν μέλη τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν. Τοῦτο ὅμως ἀφορᾷ πάντας τοὺς λαοὺς ἀνεξαιρέτως ἢ μᾶλλον πάντας τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὸν δυτικὸν πολιτισμὸν λαοὺς. Τὸ ὅτι ἡ τάσις πρὸς ὑποταγὴν εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῆς μόδας ποικίλλει ἀναλόγως τῶν διαφόρων λαῶν, τοῦτο πλέον πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς ἄλλους λόγους συνδεομένους πρὸς τὸν βαθύτερον χαρακτῆρα τῶν λαῶν, λόγους μηδεμίαν σχέσιν ἔχοντας πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἐπιπολαιότητος, ἡ ὁποία διακρίνει τοὺς διαφόρους λαοὺς ἀπ' ἀλλήλων. Ἐξετάζοντες συγκεκριμένως τὴν σχέσιν τῶν Γάλλων πρὸς τοὺς Γερμανούς, θὰ βασισθῶμεν κυρίως ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας προέβη ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος σχέσεως ὁ F r i t z S t r i c h.¹

1) Πρὸβλ. σχετικῶς : F r i t z S t r i c h, Dichtung und Zivilisation, München, 1928.

Ὁ Strich βεβαίως ἐξετάζει τὴν σχέσιν τῶν Γερμανῶν πρὸς τοὺς Γάλλους κυρίως ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς λογοτεχνικῆς πλευρᾶς τῆς πνευματικῆς τῶν ζωῆς. Παρακολουθῶν τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐγεννήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ γλῶσσαι τῶν Γερμανῶν καὶ Γάλλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ποίησις καὶ ἐν γένει ἡ λογοτεχνία τῶν λαῶν τούτων, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Γάλλους, τῶν ὁποίων ἡ τάσις εἶναι μᾶλλον κοινωνική, δηλαδή εἶναι τάσις πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν κοινῶν εἰς πάντας τύπων ζωῆς (τύπων γλωσσικῆς ἐκφράσεως, ὄυθμοῦ κλπ.), οἱ Γερμανοὶ ζοῦν διεσπασμένοι εἰς διαφόρους ἀτομικότητας, αὐτῆς ταύτης τῆς γλώσσης τῶν μὴ δυνηθείσης ἀκόμη νὰ ἐμφανισθῇ ὑπὸ τύπον ἐνιαῖον καὶ ἀκαδημαϊκῶς κεκυρωμένον. Ὁ πολιτισμὸς τῶν Γάλλων εἶναι πολιτισμὸς, τοῦ ὁποίου φορεὺς ὑπῆρξε καὶ εἶναι (ἐν πολλοῖς μάλιστα συνειδητῶς) ὁλόκληρος ὁ λαός. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει μάλιστα νὰ συνδυάσωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Strich λεγόμενα πρὸς παρατήρησιν τινὰ τοῦ ἀρίστου ἴσως τῶν συγχρόνων μελετητῶν τοῦ Γαλλικοῦ πνεύματος, τοῦ Ernst Robert Curtius, παρατήρησιν, ἡ ὁποία, γενομένη ὑπὸ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ βαθύτατα ἐκτιμωμένου Γερμανοῦ ἐπιστήμονος, ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ εἰς τὸν Duhamel, ὅπως μελετήσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Curtius τεθὲν πρόβλημα. Ὁ Curtius παρατηρεῖ, ὅτι εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Γάλλων ὁ πολιτισμὸς ἐμφανίζεται ἀρρήκτως συνδεδεμένος πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν (ἀπρόσωπον) ἰδέαν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῶν Γάλλων—καὶ ἤδη συνεχίζομεν τοὺς συλλογισμούς, εἰς τοὺς ὁποίους προβαίνει ὁ Strich—, ὁ πολιτισμὸς τῶν Γερμανῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπορρέουσα ἐκ πηγῆς ἐνιαίας. Φορεὺς αὐτοῦ εἶναι οὐχὶ ὁλόκληρος ὁ λαός, ἀλλ' ὠρισμένοι ἀτομικότητες, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἐμφανίζεται ἀκολουθοῦσα ἰδίαν ὁδόν, ἀτομικότητες, τῶν ὁποίων ἡ ἀσκητικὴ οὕτως εἰπεῖν καὶ μονήρης κατεύθυνσις δὲν ἐπέτρεψε τὴν δημιουργίαν καὶ παγίωσιν ἐνιαίου ἐπιπέδου πολιτισμοῦ. Οἱ Γερμανοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν πόλιν, ὡς οἱ Παρίσιοι. Πόλις τοιαύτη προὔποθέτει τὸν λαὸν ὁλόκληρον ὡς συμπαγῆ καλλιτεχνικὴν προσωπικότητα. Ἐξ ἀντιθέτου ὁμως καὶ οἱ Γάλλοι δὲν κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν τύπους, ὡς ὁ Goethe. Ἡ δημιουργία τοιούτων τύπων προὔποθέτει ἔλλειψιν φραγμῶν τιθεμένων ὑπὸ τῆς κοινῆς συνειδήσεως τοῦ συνόλου, συνειδήσεως, ἡ ὁποία, ὅταν εἶναι παγία, ἐνιαία καὶ αὐστηρῶς καθωρισμένη, διασπᾶται δυσκόλως καὶ δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸ ἄτομον, ὅπως παρεκκλίνῃ αὐτῆς. Ἐν ᾧ ὁ Γάλλος εἶναι μᾶλλον ἀπολλώνιος τύπος, ὁ

Γερμανὸς εἶναι μᾶλλον μουσικός, ῥωμαντικός καὶ διονυσιακός. Ὁ Γάλλος εἶναι προσανατολισμένος εἰς τὸ μέτρον, εἰς τὸ κανονικόν, εἰς τὴν γενικότητα. Ὁ Γερμανὸς εἶναι προσανατολισμένος εἰς τὴν μουσικότητα καὶ εἰς τὸ ἄτομον. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Γάλλους, οἱ ὁποῖοι διέπονται κυρίως ὑπὸ τοῦ λόγου καὶ τοῦ μέτρου (παραγόντων συνδεόντων καὶ ἐνούντων τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τύπον γενικόν), οἱ Γερμανοὶ διέπονται κυρίως ὑπὸ τοῦ ἀλόγου καὶ μυστικοῦ (παραγόντων διασπώντων πάντα γενικόν τύπον καὶ κατὰ βάθος ἀντικοινωνικῶν). Εἰς τὴν πραγματικότητα δηλαδή (καὶ κυρία αὐτῆς μορφή εἶναι ἡ πνευματικὴ ζωὴ) συμβαίνει τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς ἐκείνου, τὸ ὁποῖον λέγεται συνήθως περὶ Γερμανῶν καὶ Γάλλων. Τὸ ὅτι ἡ σχέσις μεταξὺ τούτων εἶναι οἷα ἀκριβῶς ὠρίσθη ἀνωτέρω, τοῦτο ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τῶν συμπερασμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξε μετὰ βαθυτάτην συγκριτικὴν ἔρευναν καὶ Γάλλος κοινωνιολόγος, ὁ A. Fouillée. Οὗτος, πιστοποιῶν τὴν ὑπὲρ τὸ δέον πρὸς τὴν λογικὴν ἐστραμμένην κατεύθυνσιν τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος, λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις λεπτότατα: «Notre raison raisonnaute jusqu'à la déraison comprend mal les obscures et profondes nécessités de la nature et de la vie».¹ Καὶ προσθέτει μάλιστα ὁ Fouillée: «Vraie ou fausse, une formule contente notre esprit et en même temps elle meut nos bras et nos jambes». Ἡ τελευταία αὕτη παρατήρησις συμπληροῖ τὴν προηγουμένην κατὰ τρόπον λίαν ἐπιτυχῆ. Ὁρισμένοι τύποι, ὠρισμένοι «formules» διέπουν καὶ κατ' ἀκολουθίαν κατατυραννοῦν ὄχι μόνον τὸ γαλλικὸν πνεῦμα—εἰς τὸ ὁποῖον εἰδικῶς ἀναφέρεται ἡ ἀνωτέρω φράσις τοῦ Fouillée—, ἀλλὰ καὶ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν (αὐτὴν ταύτην τὴν λογοτεχνικὴν), τέλος δὲ καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν γαλλικὸν τρόπον τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας καὶ τῆς καθημερινῆς συμπεριφορᾶς. Εἶναι παράδοξον, ἀλλ' ἀληθές: ὁ λαός, περὶ τοῦ ὁποῖου λέγεται συνήθως, ὅτι διέπεται εἰς τὰς κινήσεις του ὑπὸ πλήρους ἐλευθερίας, εἶναι πειθαρχικώτερος αὐτοῦ τούτου τοῦ κατ' ἐπίφρασιν διεπομένου ὑπὸ αὐστηρῶς στρατιωτικῶν μορφῶν ζωῆς γερμανικοῦ λαοῦ. Πάντες οἱ βαθεῖς καὶ σοβαροὶ μελετηταὶ τούτου (ἰδίᾳ τῆς πνευματικῆς του ζωῆς) κατέληξαν εἰς τὸ ἀνωτέρω συμπέρασμα. Ὅσον ἀτομικώτερα εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ λαοῦ τινος ὡς συνόλου—(καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι οὐδεὶς λαὸς ἐμφανίζει ὡς σύνολον τόσην ἀτομικότητα, ὅσην ἐμφανίζει ὁ γαλλικός)—τόσον δυσκολώτερον εἶναι εἰς ἐκεί-

1) Πρὸβλ. A. Fouillée, La psychologie du peuple français, Paris, 1898, σελ. 204 κ. ἑ.

νους, οἵτινες ἀνήκουν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος λαϊκὸν σύνολον, νὰ παρεκκλίνουν τούτου, ἀκολουθοῦντες ἰδίαν, ἀτομικὴν καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ συνόλου διασπῶσαν ὁδόν. Αὐτὴ αὕτη ἡ δημιουργικὴ παραγωγὴ τῶν ἀτόμων (π. χ. εἰς τὴν λογοτεχνίαν) εἶναι προσανατολισμένη εἰς τὰς ἀξίας καὶ ἀπαιτήσεις τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκει ὁ ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς. Μόνον ἐν Γαλλίᾳ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ ὑφ' ἣν ἐξαιρετικὴν μορφήν ἀνεπτύχθη τὸ μυθιστόρημα ὡς ἀναλυτικὴ ἀναπαράστασις καὶ ἐκτίμησις τῶν διεπόντων τὴν κοινωνίαν ἀξιῶν. Ἡ λυρική ἀντιθέτως ποιήσις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν Γαλλίᾳ τόσον, ὅσον ἐν Γερμανίᾳ ἢ μᾶλλον εἰς τὴν γνησίαν ἐκείνην μορφήν, ὑφ' ἣν ἐμφανίζεται ὁ γερμανικὸς λυρισμός. Ὅχι μόνον οἱ ῥωμαντικοὶ καὶ νεορωμαντικοί, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ κλασσικοὶ ἐν Γερμανίᾳ δὲν ἦσαν γνήσιοι ἀντιπρόσωποι τοῦ κλασσικοῦ. Τοῦτο προϋποθέτει ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου στεροῦνται οἱ Γερμανοί, προϋποθέτει ἀντικειμενικὰ καὶ λογικῶς καθωρισμένα μέτρα ἀξιῶν. Αὐτὸς οὗτος ὁ Goethe, παρ' ὅλην τὴν συνειδητὴν προσπάθειαν, τὴν ὁποίαν κατέβαλεν, ὅπως ἀναγεννήσῃ διὰ τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος τὴν καθαρὰν καὶ κλασσικὴν γραμμὴν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἔμεινε κατὰ βάθος Γερμανός, ἔμεινε κυρίως λυρικός, ῥωμαντικός, γοιθικός. Τὸ λυρικόν, τὸ ὅποιον ἰδιάζει εἰς τὸν Γερμανὸν καὶ ἐμφανίζεται ὡς ἀντίθετον τοῦ ἐπικοῦ (αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐθνικὸν γερμανικὸν ἔπος, τὸ Niebelungenlied, εἶναι μᾶλλον λυρικὸν ποίημα) προϋποθέτει τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς τῆς καθαρᾶς ἀρχιτεκτονικῆς γραμμῆς τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος, προϋποθέτει τὴν μουσικὴν καὶ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ὅρια διασπῶσαν μυστικότητα τῆς γερμανικῆς ψυχῆς. Ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ τὴν κοινωνίαν συγκρατοῦσα καὶ πειθαρχοῦσα καθαρότης τῆς ὀριζούσης καὶ περιοριζούσης γραμμῆς. Ἐδῶ (εἰς τοὺς Γερμανοὺς) ὑπάρχει ἡ τὴν κοινωνίαν διασπῶσα μυστικότης τῆς πρὸς τὸ ἀπεριόριστον τεινούσης μουσικῆς. Ἐκεῖ τὸ ἄτομον ὑπάρχει μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς κοινωνικῆς κυρώσεως. Ἐδῶ ἡ κύρωσις (εἰὰν ἐπιτυχάνεται) προσέρχεται μόνον ἔσωθεν. Τὸ ἄτομον διέπεται ὑπὸ τῆς τραγικότητος, ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς μονώσεως.

68.— Ἦδη, μεθ' ὅσα εἶπομεν ἀνωτέρω, εἶναι δυνατόν εὐκόλως πλέον νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ γεγονός τῆς σημειουμένης μεταξὺ Γερμανῶν καὶ Γάλλων διαφορᾶς ὡς πρὸς τὴν σχέσιν, ἡ ὁποία συνδέει τούτους πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς μόδας. Ἐὰν οἱ Γάλλοι εἶναι ἐπιρροεπέστεροι πρὸς τὴν μόδαν, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι εἶναι ἐπιπολαιότεροι τῶν Γερμανῶν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπὲρ τὸ δέον ἀνεπτυγμένην κοινωνικὴν των διάθεσιν, ἡ ὁποία βεβαίως, ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν, ἐκδηλοῦ-

ται ἄλλοτε μὲν διὰ τῆς ὑποταγῆς των ὑπὸ τὴν κλασσικότητα καὶ λαμπρύνει τὴν ἱστορίαν των, ἄλλοτε ὁμῶς (συγκεκριμένως: σήμερον, ὅποτε αἱ ἀξίαι ἐν γένει ἔχουν κλονισθῆ) διὰ τῆς ὑποταγῆς των ὑπὸ τὴν μόδαν ὡς ἀναπλήρωμα ἄλλων ὑψηλοτέρων μέτρων καὶ κριτηρίων κοινωνικότητος. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ἐν γένει καὶ δὴ εἰς πάντας τοὺς λαοὺς ἐμφανίζεται σήμερον ὅπως δὴποτε διεπομένη ὑπὸ μέτρων, τὰ ὅποια μόνον ὡς ἀναπληρώματα μέτρων ἀξιολογικῶς προσανατολισμένων εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῶν. Τὸ ὅτι οἱ πρὸς τὴν κοινωνικότητα ἐξαιρέτως ἐστραμμένοι λαοὶ εἶναι καταδεδικασμένοι ὑπὸ τὰς κρατούσας ἐν τῇ κοινωνίᾳ σήμερον ἐν γένει συνθήκας νὰ παρασύρονται περισσότερο τῶν ἄλλων λαῶν ὑπὸ τῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς ἐπιπολαιότητα, ἀλλ' εἰς τὴν ἐξαιρέτως ἀνεπτυγμένην κοινωνικὴν των διάθεσιν. Τὴν μόδαν εὐρίσκουν σήμερον ὡς κύριον ῥυθμιστὴν τῆς κοινωνικότητος. Εἰς αὐτὴν ὑποτάσσονται σήμερον κατ' ἀνάγκην, ὅπως ὑπετάγησαν ἄλλοτε εἰς ἄλλα ὑψηλότερα καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀξιολογικῶς προσανατολισμένα μέτρα κοινωνικότητος.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐθίγη μάλιστα καὶ ἕτερον σπουδαῖον πρόβλημα. Εἶπομεν, ὅτι ἡ μόδα ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἀναπλήρωμα ἀξιολογικῶς προσανατολισμένου κριτηρίου κοινωνικότητος. Τί σημαίνει τοῦτο; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλουσιότη. Ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ δίκαιον, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν μέτρα κοινωνικότητος προσανατολισμένα εἰς ὠρισμένας ἀνωτάτας ἀξίας — (πρὸς πιστοποιήσιν μάλιστα τούτων ὑπάρχει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἠθικὴ ὡς κλάδος τῆς φιλοσοφίας) —, ἡ μόδα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναχθῆ εἰς ἰδέαν, εἰς ἀνωτάτην ἀξίαν ἀποτελοῦσαν κριτήριον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Ἰδέα τῆς μόδας δὲν ὑπάρχει. Λόγος περὶ ὀρθῆς μόδας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ. Τὸ μεταβλητὸν δὲν ἀποτελεῖ μόνον στοιχεῖον τοῦ περιεχομένου τῆς μόδας (ἥπως ἀποτελεῖ στοιχεῖον καὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐθιμοτυπίας), ἀλλ' ἀποτελεῖ στοιχεῖον αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας της. Ἡ ἀξιολογικὴ πιστοποίησις «ὀρθῆς» μόδας θὰ ἐσήμαινε καὶ ἄρσιν τῆς ἐννοίας τῆς μόδας. Ἡ ἐννοία τῆς μόδας ἀντιφάσκει ἀφ' ἑαυτῆς πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς ἰδέας.

69. — Ὅσα εἶπομεν μέχρι τοῦδε περὶ τῆς μόδας δὲν ἐξαντλοῦν βεβαίως τὰς παρατηρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ συστηματικὴ κοινωνιολογικὴ παρατήρησις τοῦ φαινομένου τούτου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ. Οὔτε ἐτέθη ὁμῶς καὶ ὡς σκοπὸς τῆς παρούσης ἐρεῦνης ἡ συστηματικὴ ἐξάντλησις τῶν θεμάτων, περὶ τὰ ὅποια ἐστράφη. Ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια ἐπιχειρηθείσης μελέτης τῶν

φαινομένων τοῦ ἔθνους καὶ ἐθνικισμοῦ, τοῦ ἀτόμου καὶ ἀτομικισμοῦ καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, οὕτω καὶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ φαινομένου τῆς μόδας σκοπός μας εἶναι οὐχὶ νὰ παρατηρήσωμεν γενικῶς καὶ ἀπὸ ὄλων αὐτοῦ τῶν ἐπόψεων τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἀλλὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἔξαγωγήν τῶν συμπερασμάτων ἐκείνων, ἅτινα συμβάλλουν εἰς τὴν δικαιολόγησιν τῆς θεμελιώδους θέσεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὠρμήθημεν καὶ ἡ ὁποία διέπει ὁλόκληρον τὴν παροῦσαν πραγματείαν, θέσεως συνσταμένης εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἀτομικισμός, ὅστις ἐμφανίζεται χαρακτηρίζων τὴν ἐποχὴν μας, ὑπάρχει μόνον κατ' ἐπίφασιν ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν σημαίνει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ δηλοῖ ὁ ὄρος «ἀτομικισμός».

Σκοπὸς τῆς παρούσης πραγματείας ἦτο νὰ ἐπιχειρηθῇ ἡ διάγνωσις τοῦ βαθυτέρου χαρακτηῆρος τῆς ἐποχῆς μας. Πρὸς τοῦτο παρατηρήθησαν καὶ ἐμελετήθησαν ὀρισμένα συμπτώματα τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ζωῆς καὶ δὴ ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων κυρίως ἐκδηλοῦται ὁ χαρακτηρ τῆς ἐποχῆς μας. Δι' αὐτὸν ὅμως ἀκριβῶς τὸν λόγον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περάνωμεν καὶ τὰς περὶ μόδας παρατηρήσεις ἡμῶν, χωρὶς νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ ἀκόμη περὶ τῆς μόδας ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Αἱ παρατηρήσεις αὗται θὰ τερματίσουν τὴν ὅλην ἡμῶν ἔρευναν.

Μόδα καὶ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι βεβαίως δύο ἔννοιαι ἀντιφάσκουσαι πρὸς ἀλλήλας. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ ἔχει ὡς δημιουργικὸν αὐτῆς φορέα τὸ ἄτομον. Ἡ μόδα θέτει φραγμοὺς εἰς τὸ ἄτομον καὶ ζητεῖ νὰ καταπνίξῃ τοῦτο. Καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ ὑπὸ τῆς μόδας ἐγκαινισζόμενον προέρχεται ἐκ τῆς δημιουργικῆς ἐμπνεύσεως ἀτόμου τινός, δὲν γίνεται ὡς τοιοῦτον ἀντικείμενον τῆς μόδας, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ἀντικείμενον τῆς μόδας, ἀπαλλάσσεται προηγουμένως τοῦ οὐσιαστικοῦ του χαρακτηῆρος, καθίσταται τύπος ἐστερημένον περιεχομένου, μεταβάλλεται εἰς σχῆμα, εἰς ἀπλῆν καὶ ἄμοιρον ἐννοίας κτυπητὴν λέξιν, εἰς «Schlagwort», ὅπως λέγουσιν οἱ Γερμανοί. Ἡ τραγικὴ μοῖρα μεγαλοφυϊῶν πολλάκις διατυπώσεων, δι' ὧν ἐπεχειρήθη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος ἡ σύλληψις βαθυτάτων ἐννοιῶν, συνίστατο εἰς τὸ ὅτι, μεταβιβαζόμεναι ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, παραδιδόμεναι ὡς ἐμπορεύματα εἰς τὴν συναλασσομένην ἀγοράν, ἀπεγυμνοῦντο τῆς ἐννοίας, πρὸς σύλληψιν τῆς ὁποίας ἐγεννήθησαν, καὶ μετεβάλλοντο εἰς ἀπλᾶ ἀντικείμενα μόδας. Τοῦτο μάλιστα ἤρξατο νὰ συμβαίῃ κυρίως ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐγενικεύθη ἡ μόρφωσις καὶ ἐδόθη εἰς πάντας τὸ δικαίωμα, ὅπως ἐμφανίζονται ἀντιμετωπίζοντες καὶ λύοντες προβλήματα. Ἡ μόδα εἰς τὴν πνευματικὴν

ζωὴν προὔπεθεσε τὴν δημοκρατοποίησιν τοῦ πνεύματος. Ἡ καθολικὴ ἐκπαίδευσις—παρ' ὅλα τὰ ἀναμφισβήτητα βεβαίως ἀγαθὰ, τῶν ὁποίων τὴν γένεσιν προεκάλεσεν—εἶχε καὶ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τῆς διαδόσεως τῶν ἰδεῶν τὴν κακὴν πλευρὰν τῆς, πλευρὰν ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐνεκράνισεν ἡ καθολικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐξετασθὲν φαινόμενον τῆς κοινῆς γνώμης. Αἱ ἰδέαι δὲν διαδίδονται ὡς ἰδέαι, ἀλλ' ὡς λέξεις κεναί, ὡς σχήματα κενά, οἱ δὲ σύγχρονοι ἄνθρωποι ἀσπάζονται καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἀκρίτως «ὅ,τι εἶναι τῆς μόδας». Ὑπῆρξε στιγμὴ, καθ' ἣν «ἦτο τῆς μόδας» νὰ ἐμφανίζεταί τις ὡς ὁπαδὸς τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος τοῦ Einstein. Ἄλλη στιγμὴ καὶ ἰδιοτροπία ἀνήγαγεν εἰς ἀντικείμενον μόδας τὴν ψυχανάλυσιν τοῦ Freud. Ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες τὴν μαθηματικὴν ὠμίλουν ὑπὲρ τοῦ Einstein. Ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες ψυχολογίαν καὶ ψυχιατρικὴν ὠμίλουν ὑπὲρ τοῦ Freud. Καθ' ἣν στιγμὴν γράφονται αἱ λέξεις αὗται εἶναι ἐν Γερμανίᾳ «τῆς μόδας» νὰ παρεμβάλλῃ τις εἰς τὰς φράσεις του λέξεις, ὡς αἱ ἀκόλουθοι: «das falsche Bewusstsein», «die neue Sachlichkeit». Ὅταν παραδοθῇ ἡ παροῦσα πραγματεία εἰς τὴν δημοσιότητα, θὰ ἔχουν ἴσως ἐξαφανισθῇ αἱ λέξεις αὗται ἀπὸ τὸ καθημερινὸν λεξιλόγιον τῶν φρανατικῶς προσκεκολλημένων εἰς αὐτὰς πρωτοετῶν φοιτητῶν τῶν Γερμανικῶν πανεπιστημίων. Εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ παράγοντος τῆς μόδας ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς πνευματικῆς ζωῆς συνέβαλον ἐξαιρέτως αἱ πνευματικῶς χειραφετούμεναι καὶ ἀναπτυσσόμεναι γυναῖκες. Ἀσυνήθιστοι ἀκόμη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν βάσανον τῶν ἰδεῶν, εἶναι ἐπιρρεπέστεραι τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν δουλοπρεπῆ προσκόλλησιν των εἰς λέξεις καὶ εἰς σχήματα.

Κατὰ τῆς μανίας, ἡ ὁποία κατέχει τὴν ἐποχὴν μας, ὅπως προσκολλᾶται εἰς λέξεις κενὰς καὶ εἰς τοὺς ξηροὺς σκελετοὺς σχημάτων, μανίας ἀναλόγου πρὸς ἐκείνην, μεθ' ἧς παρακολουθεῖ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος εἰς τὰς προθήκας τῶν καταστημάτων πᾶν ὅ,τι φέρει τὸ σῆμα τοῦ «νεωτερισμοῦ», ἐστράφη συστηματικῶς καὶ κυρίως—ὡς εἴχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσωμεν καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς παρουσίας πραγματείας—ἡ ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ Stefan George ὁρμηθεῖσα κίνησις. Μνημονεύομεν τὸ γεγονός, ἐπειδὴ ἐμφανίζεται ὡς συνειδητὴ τάσις τῶν κυριωτέρων καὶ βαθυτέρων ἀντιπροσώπων τοῦ περὶ τὸν George σχηματισθέντος κύκλου, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι πάντες οἱ ἀπαρτίζοντες τὸν κύκλον τοῦτον εἶναι συνεπεῖς πρὸς τὴν ἀρχήν, ὅπως ἀποφεύγονται καὶ καταπολεμῶνται αἱ τόσον χα-

ρακτηρίζουσαι τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς μας κτυπηταὶ καὶ κεναὶ περιεχομένου λέξεις καὶ αἱ σχηματικαὶ διατυπώσεις. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τοὺς πράγματι βαθεῖς καὶ πρωτοτύπους φορεῖς τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος κινήσεως, ὅπως εἶναι πρὸ πάντων ὁ Gundolf, εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ George παρατηρεῖται πολλάκις ἡ τάσις, ὅπως προσκολλῶνται εἰς λέξεις καὶ σχήματα, ὅπως ἀνταλλάσσει τὸ πνεῦμα διὰ λέξεων κενῶν. Εἶναι τάσις μοιραία, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν ὅλον χαρακτήρα τῆς συγχρόνου ζωῆς. Εἰς τὴν διάγνωσιν τοῦ χαρακτήρος τῆς ἀπέβλεψεν ἡ ἐν τῇ παρουσίᾳ πραγματεία ἐπιχειρηθεῖσα ἔρευνα. Ὁ χαρακτήρ τῆς ἐποχῆς μας στρέφεται κατὰ τοῦ ἀτόμου. Καὶ στρέφεται κατ' αὐτοῦ μὲ τὸ σῆμα τοῦ ἀτομικισμοῦ. Αὕτῃ εἶναι ἡ τραγικὴ ἀντινομία, ἐκ τῆς συνειδητῆς καὶ συστηματικῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς ὁποίας θὰ προέλθῃ ἡ ὑπερνίκησις τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀκόμη κρίσεως, τὴν ὁποίαν διέρχεται σήμερον ἡ ἀνθρωπότης.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Αισχύλος 25.

Ἀριστοτέλης 16, 106.

Augustinus 16.

Babeuf 107, 108.

Bakunin 110.

Bauer, Otto 58.

Bazard 108.

Binder, Julius 159.

Bismarck 57, 129.

Blanqui 108.

Blumenbach 64.

Bodinus 31.

Briand 175.

Brissot 107.

Buonarotti 107.

Bur, A. von 52.

Burckhardt 31.

Buren, van 52.

Cabet 108.

Campanella 116.

Cantillon 34.

Chamberlain, Huston Stuart 64.

Child 34.

Clémenceau 130, 175.

Colbert 32.

Comte 16, 17.

Considérant 108.

Constant, Abbé 108.

Curtius, Ernst Robert 201.

Descartes 16.

Diehl, Karl 115.

Dietzel, Heinrich 112, 114, 115,

116, 117.

Disraeli 57, 129.

Dovifat 177.

Duguit 43, 46.

Duhamel, Georges 178, 201.

Durkheim, Emile 93, 132.

Einstein 206.

Enfantin 108.

Engels 43, 44, 100, 109, 111, 134,

135, 136,

Esquiros, Alph. 108.

Feuerbach, Ludwig 95.

Fichte 16, 33, 109, 116.

Fouillée 202.

Fourier 108.

Φρειδερίκος ὁ Μέγας 131.

Freud 206.

Galiani, Abbé 34.

Gambetta 129, 175.

Garibaldi 129.

George, Stefan 22, 23, 24, 25, 26,

27, 73, 206, 207.

Giovanoli 175.

Gladstone 52, 129.

Gobineau 64, 65.

Goethe 23, 25, 131, 201, 203.

Grabowsky 145.

Grotius, Hugo 107.

Grün 109.

Gumplowicz 44, 106, 151.

Gundolf 23, 24, 25, 207.

Hanssen 100.

Χαριτάκης, Γ. 14.

Hegel 16, 17, 33, 76, 174.

Helvetius 107.

Herbé 189.

Herder 75.

Hervé, Gustave 175.

Hess 109.

Hobbes, Thomas 107.

Hoernes 65.

Hugo 174.

Hume 35.

Jackson 52.

Jaurès, Jean 174, 175.

Jellinek, Georg 43.

Jhering 162, 183, 184, 185, 186, 187,
190, 191, 193.

Jouvenel, Robert de 179.

Καίσαρ, Ίούλιος 23, 170.

Kameneff 144.

Κανελλόπουλος, Παναγ. 21, 23, 99,
165, 186.

Kant 16, 133, 174.

Kautsky 44, 57, 58.

Kelsen 44.

Κλεισθένης 154.

Kleist 23.

Koppers 101, 102, 106, 151.

Krapotkin 110.

Laband 43.

Lamennais 108.

Lamprecht 93.

Landauer, Gustav 88, 89, 109.

Lange, Fr. Albert 119.

Lassalle 33, 109.

Laveleye, E. de 100.

Lavoisier 16.

Leibnitz 16.

Λεμπέσης 167.

Lenin 58, 110, 139, 144.

Leroux 112.

Lincoln 129.

Lips, Julius 101.

List, Friedrich 34.

Locke 35.

Louis-Blanc 34, 108, 109.

Lounatscharsky 144.

Loyd-George 130.

Λουδοβίκος ΙΑ' 51, 56, 189.

Λουδοβίκος ΙΓ' 171.

Lukács 18.

Mably 107.

Maine, Henry 70, 105.

Mannheim, Karl 18, 19, 20.

Marinetti 20.

Marioni 179.

Marx, Karl 18, 24, 43, 44, 45, 70,
95, 100, 105, 106, 109, 110, 111,
134, 135, 136, 137, 148, 174.

Mazzini 129.

Meusel 126.

Meyer, Eduard 151.

Millerand 175.

Montchrétien, Antoyne de 32.

Morelly 107.

Morgan 100.

Möser, Justus 70.

Ναπολέον 81, 131, 171.

Natorp, Paul 133.

Neuburger 187.

Neumann, Fr. J. 97.

Νεύτων 16, 30.

Nietzsche 21, 22, 26, 151.

North 34.

Oppenheimer, Franz 44, 45, 102,
105, 106, 151, 166.

Pecqueur 108.

Petty 34.

Πίνδαρος 13.

Pitt 129.

Πλάτων 16, 105, 115, 116, 132, 133,
153, 154.

Pointcaré 130.

Proudhon 88, 108, 109.

Quincke, W. 185.

Radbruch 159, 160.

Rathenau, Walther 122.

Ratzel 65.
Renan 69.
Renaudot 171.
Renner, Karl 58.
Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς 81.
Richelieu 171.
Robespierre 133, 153.
Rocheport, Henri 175.
Rohrbach, C. 185.
Roscher, W. 100.
Rothacker 87.
Rousseau 35, 38, 50, 100, 107.
Saint-Simon 16, 17, 44, 106, 107,
108, 120, 151.
Salin 32, 34.
Salomon, Gottfried 119.
Salz 36, 39, 40, 41, 42, 47, 50.
Sauer 159.
Σβῶλος 46.
Schäffle 112.
Scheler 16.
Scherl, August 178.
Schmalenbach, Herman 22, 70, 72,
73, 74, 75, 98, 105.
Schmidt, P. Wilh. 101, 102, 106, 151.
Schurtz 187.
Simmel, Georg 92, 93, 197, 198, 199.
Sinoview 144.
Shakespeare 23.
Smith, Adam 35, 106, 132.
Σωκράτης 133, 153.
Σόλων 154.
Sombart 99, 119, 120, 193.
Sorel 58.
Spencer, Herbert 16, 17, 20, 165,
166, 186, 187, 190.
Spengler 87.

Stalin 144.
Stammier 159, 160, 161, 166, 184.
Stein, Lorenz von 33, 119.
Steinmetz, S. R. 184, 185, 187, 188,
189, 193, 198.
Strich, Fritz 22, 31, 200, 201.
Strindberg 22.
Tarde, Gabriel 92, 93, 185, 186.
Thoma, Richard 46, 125.
Tönnies 70, 71, 72, 73, 74, 75, 96, 97,
98, 104, 105, 166, 167, 169, 170, 179.
Τριανταφυλλόπουλος 160.
Troeltsch 31.
Trosky 144.
Τσαμαδός, Μιχαήλ, 133.
Τσάτσος, Κωνστ. 160, 161.
Tschitscherin 144.
Vattel, de 38.
Vico, Giambattista 75.
Vierkandt, Alfred 99.
Voltaire 131.
Washington 129.
Weber, Alfred 14, 15, 16, 19, 20, 48,
52, 54, 58, 66, 77, 128, 129.
Weber, Max 45, 46, 72, 77, 89, 103,
142, 145, 146, 147, 148, 149, 150,
151, 152, 153, 175.
Wedekind 22.
Weitling 109.
Wiese, Leopold von 112, 114, 117,
184.
Wilson 130.
Zola, Emile 175.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς	Στίχος	άντι	
51	21	»	«διαρύσσω» «διακηρύσσω».
87	2	»	«ἀνακαλυπτόμενον» «ἀποκαλυπτόμενον».
104	21	»	«εἰς ἣν» «ἐφ' ἣν».
164	37	»	«οὐσίας» «ἐννοίας».

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006